

**Stockholms
stad**

**Årstafältet
Delstudie
Naturmiljö**

**Insekts-
inventering
Pilallén**

2012

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
<i>Bakgrund</i>	4
<i>Metod</i>	4
Resultat	7
<i>Fynd av arter</i>	7
<i>Tidigare rödlistade arter</i>	11
Referenser	14

Beställare: Stockholms stad, Exploateringskontoret

Rapporten kan citeras som: Andersson, H. och Hebert, M. 2012. Årstafältet Naturvärden och ekologiska nätverk, Delstudie: insektsinventering, pilallén på Årstafältet. Calluna AB, Stockholm.

Projektleddning: Mova Hebert

Rapport: Håkan Andersson och Mova Hebert

Inventering: Håkan Andersson

Layout: Tove Adelsköld

Kvalitetssäkring: Anna Koffman

Intern projektbeteckning: MHT0024 Naturvärdesinventering Årstafältet

Sammanfattning

I samband med naturvärdesinventeringen på Årstafältet bedömdes en allé med pil (*Salix alba*) kunna hysa värden för vedlevande insekter. På grund av detta utfördes en insektsinventering.

Vid inventeringen placerades fönsterfällor ut i några av träden, vid håligheter och partier av död ved. Fällorna sattes upp den 11 maj och togs ner den sista augusti. Bland det insamlade materialet återfanns inga rödlistade insekter, men sex arter som tidigare varit rödlistade:

- Aspvedgnagare *Ptilinus fuscus*
- *Trichoceble memnonia* (en borstbagge)
- Större vedsvampbagge *Mycetophagus quadripustulatus*
- Albarksvartbagge *Scaphidema metallicum*
- Större linjordloppa *Aphthona euphorbiae*
- Brun trämyra *Lasius brunneus*

Flest arter (och antal individer av dessa) som tidigare varit rödlistade förekom i norra delen av allén där träden står som mest solexponerat.

Figur 1. I pilallén finns även ett rikt buskskikt med bland annat hägg, snöbär och fläder. På bilden monteras fälla nummer två.

Inledning

Bakgrund

Många insektsarter är under någon del av sin livscykel knutna till en speciell miljö, till exempel hålrum i trädstammar med trämjöl av en viss trädart. Antalet insekter knutna till olika trädarterna varierar. I Sverige är det gran och ek som har flest insekter exklusivt knutna till sig. Även asp och sälg har en speciell fauna med ett stort antal arter.

På Årstafältet inventerades en allé med vitpil. Vitpil växer inte vild i Sverige. Därför kan man anta att de insekter som är exklusivt knutna till vitpil saknas eller är mycket sällsynta. De flesta trädlevande arter är dock mer generella i sitt val av livsmiljö, de kan lika gärna bo i en pil som i en asp. Vidgar man sökfönstret ytterligare finns det insekter som förekommer i de flesta trädmiljöer.

Insekter knutna till olika trädarter använder ofta död ved eller ved angripen av vedsvampar som ägglägningsplats. I veden är äggen skyddade och under larvstadiet kan veden fungera som näringskälla. Den fullbildade insekten rör sig ibland utanför trädet för att söka föda, ofta i form av nektar eller pollen från blommande växter. På eftersommaren återvänder den till lämpligt träd för äggläggning och övervintring.

Metod

Fönsterfällor

För insamling av insekter har fönsterfällor använts. Fällorna hängs upp i träd med intressanta substrat. Fällorna hängdes i anslutning till håligheter, svampfruktkroppar, och död ved (figur 2). Fällorna placerades i varierande ljusförhållanden, men med övervikt på halvskuggiga miljöer. Bästa är att fördela fällorna i soliga, halvskuggiga och helskuggiga förhållanden.

Fönsterfällor fångar främst insekter som kommer flygande och krockar med skivan och som faller ned i glykolblandningen. Fönsterfällor består av en skiva av polykarbonatglas och en aluminiumvanna fylld med en blandning av glykol och vatten samt en liten mängd diskmedel och T-sprit. Fällorna bör sättas upp i början av maj (eller i samband med de första varma vårdagarna i april) och sitta uppe åtminstone juli ut. Den viktigaste delen av säsongen, och den som kommer att ge störst antal arter, är senvår-högsommar. På Årstafältet sattes fällorna upp den 11 maj och togs ner den sista augusti.

Tvåvingar (flugor och myggor) är de vanligaste insekterna i fönsterfällor. Särskilt vanliga blir dessa om vätskan i fällorna har börjat bli utspädd och dålig. Till viss del består flugorna av djur som dras till den söta glykolen. Antalet skalbaggar varierar men är oftast ganska stort. Vissa skalbaggsgrupper fångas i mindre omfattning, främst skickliga flygare som hinner ta till vingarna efter krocken med glasskivan, innan de faller ner i vätskan. Hit hör t.ex. praktbaggar. Beroende på vart fällan sätts upp varierar andel arter knutna till t.ex. ihåliga träd, svampar eller död ved. Blomflugor är skickliga flygare och förmodligen underrepresenterade i fönsterfällor. Gaddsteklar fångas förmodligen bättre. I anslutning

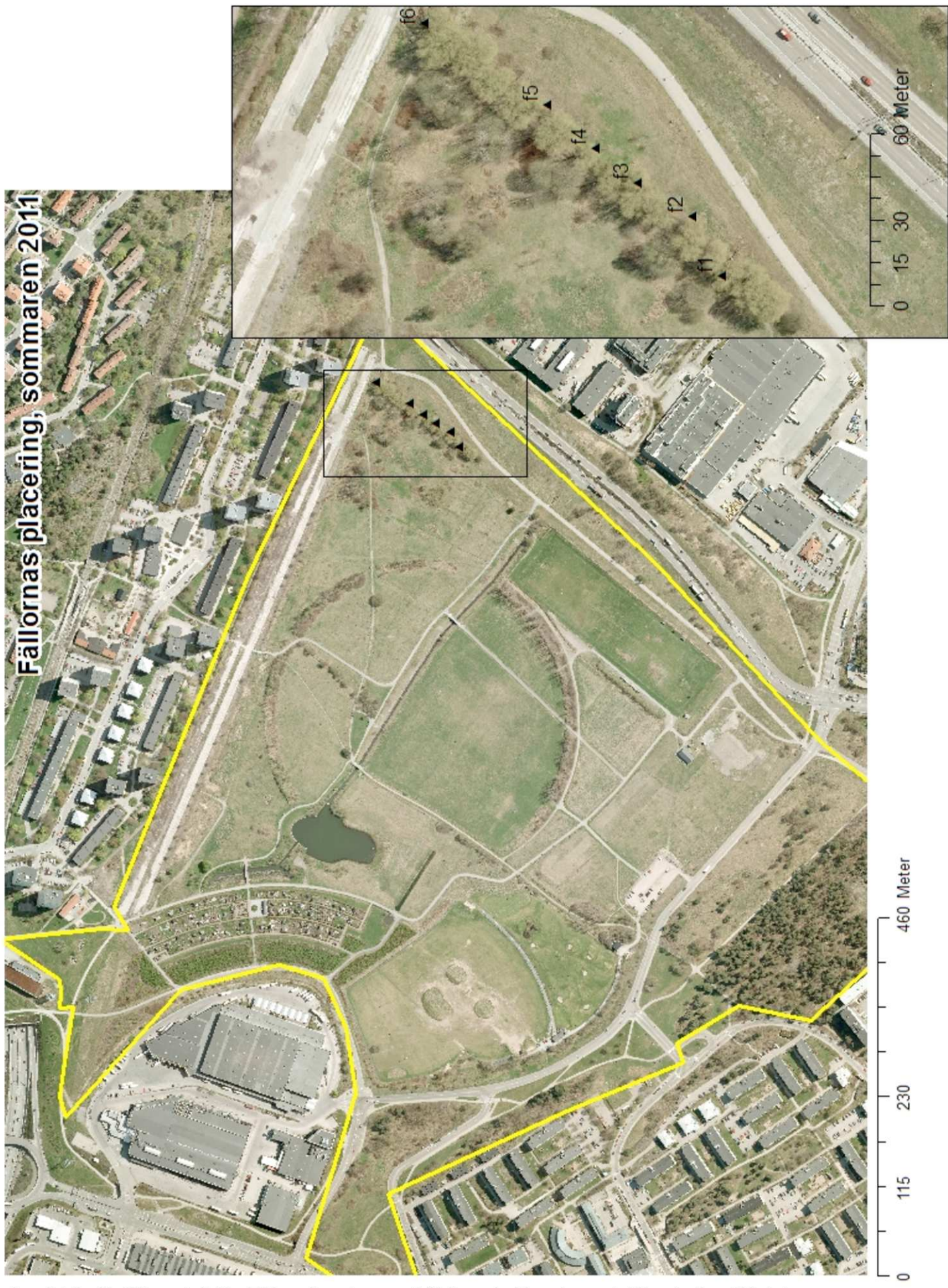
till gamla träd är andelen vedlevande steklar mycket stort jämfört med arter som lever i öppna miljöer.

Sällsynta arter

En rödlista är en redovisning av arters risk att dö ut från ett område, till exempel ett land. Rödlistade arter i Sverige 2010 är den tredje svenska rödlistan som baseras på de internationella kriterier från Internationella Naturvårdsunionen IUCN:s. Vid rödlistningsbedömningen utvärderas tillgängliga data från forskning, rapporter, litteratur med mera mot de formaliserade kriterierna. Ny bedömning om vilka arter som ska ingå i rödlistan görs vart femte år. Nya data kan då ha tillkommit som gör att arter som bedömdes som sällsynta eller hotade inte förs till dessa kategorier, eller att arter som tidigare inte bedömts hotade eller sällsynta, placeras i en hotkategori. ArtDatabanken har Naturvårdsverkets uppdrag att ta fram Sveriges rödlista.

I pilallén på Årstafältet har inga rödlistade arter noterats. Arter som tidigare funnits med på rödlistan (1993 och 2000) har fångats i fällorna.

Rödlistade arter förs till någon av klasserna (med stigande risk att dö ut): Nära hotad (NT); Sårbar (VU); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN) eller Nationellt utdöd (RE). Klass 4 från 1993 års rödlista motsvarar ungefär nära hotad i 2010 års rödlista. Klass 3 motsvarar ungefär klassen sårbar och klass 2 ungefärligen akut hotad.

Figur 1: Läge för fällorna i pilallén. Fällorna har placerats i håligheter, intill partier med död ved eller vid fruktkroppar av svavelticka.

Resultat

Fynd av arter

En förteckning över de arter som återfanns vid inventeringen finns i tabell 1. Flest arter (och antal individer av dessa) som tidigare varit rödlistade förekom i norra delen av allén där träden står som mest solexponerat.

Tabell 1 Resultat av fällinventering, sex fönsterfällor i trädrad med grov pil 2011. Artbestämning: Håkan Andersson, Calluna AB.

Grupp/art:	Rödlistad:				Fällnummer (inventering 2011):					
	1993	2000	2005	2010	1	2	3	4	5	6
COLEOPTERA - SKALBAGGAR										
CARABIDAE - Jordlöpare										
<i>Dromius quadrimaculatus</i>					1		1			
PTILIIDAE - Fjädervingar										
<i>Ptenidium</i> sp.					1					
LEIODIDAE - Mycelbaggar										
<i>Anisotoma humeralis</i>										1
STAPHYLINIDAE - Kortvingar										
<i>Acidota crenata</i>									1	
underfamilj <i>Omalinae</i>								1		
<i>Bibloporus</i> sp.					1					
<i>Haploglossa villosula</i>							1	1		
underfamilj <i>Aleocharinae</i>					3	1	4	12	5	12
<i>Stenus</i> sp.								1		
THROSCIDAE - Småknäppare										
<i>Trixagus dermestoides</i>							1		1	1
<i>Trixagus carinifrons</i>					2				2	
ELATERIDAE - Knäppare										
<i>Hemicrepidius hirtus</i>					1					
<i>Ampedus pomorum</i>								1		
<i>Melanotus villosus</i>								1		5
<i>Melanotus castanipes</i>								1		
<i>Dalopius marginatus</i>										1
CANTHARIDAE - Flugbaggar										
<i>Malthinus frontalis</i>					1		5	3		1

<i>Malthodes guttifer</i>							I			I
<i>Malthodes spathifer</i>						I			I	
<i>Malthodes brevicollis</i>					I					
DERMESTIDAE - Ängrar										
<i>Ctesias serra</i>					2		2	2	2	5
ANOBIIDAE - Trägnagare										
<i>Ptinus fur</i>									I	
<i>Hadrobregmus pertinax</i>										I
<i>Ptilinus fuscus</i>	4				2				4	I
<i>Dorcatoma chrysomelina</i>					14	9	10	2	13	85
<i>Dorcatoma dresdensis</i>						I	I			
MELYRIDAE - Borstbaggar										
<i>Trichocele memnonia</i>		NT								I
<i>Dasytes plumbeus</i>						7	7	2	I	2
NITIDULIDAE - Glansbaggar										
<i>Meligethes aeneus</i>						I				
<i>Meligethes sp.</i>									I	
<i>Soronia grisea</i>							2	7		2
<i>Glischrochilus hortensis</i>								I		
MONOTOMIDAE - Gråbaggar										
<i>Rhizophagus bipustulatus</i>							I			I
CRYPTOPHAGIDAE - Fuktbaggar										
<i>Cryptophagus sp.</i>					I		I	5	8	3
<i>Atomaria sp.</i>							I			
EROTYLIDAE - Trädsvampbaggar										
<i>Dacne bipustulata</i>					I					I
COCCINELLIDAE - Nyckelpigor										
<i>Adalia bipunctata</i>								I	I	
CORYLOPHIDAE - Punktbaggar										
<i>Sericoderus lateral</i>							I			
CORTICARIIDAE - Mögelbaggar										
<i>Enicmus rugosus</i>					I					
<i>Enicmus testaceus</i>					11	I	3	3	107	8
<i>Enicmus transversus</i>						I				

<i>Dienerella elongata</i>									1	
<i>Corticara gibbosa</i>					1	1	2		2	10
<i>Corticarina similata</i>					1		1			
<i>Corticarina fuscula</i>										1
MYCETOPHAGIDAE - Vedsvampbaggar										
<i>Mycetophagus quadripustulatus</i>	4		NT		4		11	1	1	40
CISIDAE - Trädsvampborrare										
<i>Cis jacquemartii</i>						1				
<i>Ennearthron cornutum</i>					1					1
<i>Orthocis alni</i>					1					
MELANDRYIDAE - Brunbaggar										
<i>Hallomenus binotatus</i>										2
TENEBRIONIDAE - Svartbaggar										
<i>Eledona agricola</i>					4	1	17		1	
<i>Scaphidema metallicum</i>		NT							1	
<i>Diaperis boleti</i>									1	1
SALPINGIDAE - Trädbasbaggar										
<i>Salpingus planirostris</i>					2	3	1	1		1
ADERIDAE - Ögonbaggar										
<i>Euglenes pygmaeus</i>										5
SCRAPTIIDAE - Ristbaggar										
<i>Anaspis marginicollis</i>						1		4	1	8
<i>Anaspis thoracica</i>					4		2		1	2
<i>Anaspis rufilabris</i>						1	1		3	2
<i>Anaspis flava</i>										1
CERAMBYCIDAE - Långhorningar										
<i>Tetrops praeustus</i>						1				1
CHRYSOMELIDAE - Bladbaggar										
<i>Phratora vitellinae</i>								1		
<i>Pyrrhalta viburni</i>					1					
<i>Aphthona euphorbiae</i>	4	NT						2	1	
<i>Crepidodera aurata</i>							1	2	2	1
APIONIDAE - Spetsvivlar										
<i>Apion sp.</i>									3	

CURCULIONIDAE - Vivlar										
<i>Anthonomus rectirostris</i>								I	I	
<i>Archarius salicivorus</i>					I	I				2
<i>Scolytus rugulosus</i>						I				
H Y M E N O P T E R A - S T E K L A R										
CHRYSIDIDAE - Guldsteklar										
<i>Chrysis angustula</i>									I	
POMPIDIDAE - Vägsteklar										
<i>Dipogon subintermedius</i>					5	7	4	2	2	4
FORMICIDAE - Myror										
<i>Lasius brunneus</i>	2									4
VESPIDAE - Sociala getingar										
<i>Dolichovespula media</i>					8	2	I			
<i>Dolichovespula saxonica</i>					2	10	I	3	I	5
<i>Vespula austriaca</i>									I	
<i>Vespula germanica</i>						I				
<i>Vespula rufa</i>					I			I		
<i>Vespula vulgaris</i>					70	50	25	15	14	46
AMPULICIDAE - Kackerlackesteklar										
<i>Dolichurus corniculus</i>					I					
CRABRONIDAE - Rovsteklar										
<i>Crossocerus annulipes</i>						I			5	I
<i>Crossocerus megacephalus</i>										I
<i>Crossocerus podagricus</i>					I				I	
<i>Ectemnius cavifrons</i>						I				
<i>Ectemnius cephalotes</i>					I	I			I	
<i>Passaloecus insignis</i>					I	2	I			
<i>Pemphredon lugubris</i>							I			
<i>Rhopalum clavipes</i>						I			I	
<i>Spilomena troglodytes</i>						5			I	I
<i>Stigmaeus pendulus</i>							2		I	
<i>Stigmaeus solskyi</i>									I	
<i>Trypoxylon clavicorum</i>							I			
ANDRENIDAE - Grävbin										

<i>Andrena carantonica</i>								I	I	
<i>Andrena helvola</i>								I		
<i>Andrena nigroaenea</i>										I
HALICTIDAE - Vägbin										
<i>Halictus tumulorum</i>						I				
APIDAE - Långtungebin										
<i>Bombus hortorum</i>								I		2
<i>Bombus hypnorum</i>							I			3
<i>Bombus lapidarius</i>										I
<i>Bombus lucorum coll.</i>					I	I				
<i>Bombus pascuorum</i>								I		
DIPTERA - TVÅVINGAR										
SYRPHIDAE - Blomflugor										
<i>Episyrphus balteatus</i>					I	I				
<i>Platycheirus sp.</i>						I				
LEPIDOPTERA - FJÄRILAR										
NOCTUIDAE - Nattflyn										
<i>Catocala nupta</i>						2				I

Tidigare rödlistade arter

Inga arter som finns upptagna i den gällande rödlistan påträffades, men sex arter som tidigare varit rödlistade. Dessa har sammanställts i tabell 2.

Tabell 2. Fynd av tidigare rödlistade arter i pilallén på Årstafältet.

Art:	Rödlistad:				Fällnummer (inventering 2011):					
	1993	2000	2005	2010	1	2	3	4	5	6
Aspvedgnagare <i>Ptilinus fuscus</i>	4	-	-	-	2	-	-	-	4	I
En borstbagge <i>Trichoceble memnonia</i>	-	NT	-	-	-	-	-	-	-	I
Större vedsvampbagge <i>Mycetophagus quadripustulatus</i>	4	-	NT	-	4	-	II	I	I	40
Albarksvartbagge <i>Scaphidema metallicum</i>	-	NT	-	-	-	-	-	-	I	-
Större linjordloppa <i>Aphthona euphorbiae</i>	4	NT	-	-	-	-	-	2	I	-
Brun trämyra <i>Lasius brunneus</i>	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4

Aspvednagare *Ptilinus fuscus*

Arten förekommer i hela landet utom Lappland, men är oftast ganska ovanlig. I områden där det finns gott om gammal asp kan den bli rätt vanlig. Eftersom områden med gammal asp blir allt ovanligare kan man förmoda att aspvednagaren också går tillbaka. I litteraturen beskrivs arten som ett typiskt aspdjur men kan förmodligen också kan leva i poppelarter. Förekomsten på Årstafältet visar att arten förmodligen också lever i pil (vilket den gör i Mellaneuropa och Danmark). Aspvednagaren lever i hård, torr, stående, gärna solexponerad ved. Larvutvecklingen är tvåårig och den fullbildade skalbaggen påträffas i juni och juli. Arten besöker inte blommor. Rödlistning 1993: klass 4, Hänsynskrävande.

***Trichoceble memnonia* (en borstbagge)**

Arten förekommer upp till Mälardalen, men med en tydlig utbredningstygndpunkt i östra Sverige. Denna typ av utbredning antyder att arten är värmekrävande. I litteraturen beskrivs arten som främst knuten till vitrötade ekgrenar. På artportalen beskrivs fynd på alm, asp, björk, lind och tall, och jag har själv hittat arten i en gammal pil i Vadstena. Förmodligen är det vitrötan som är det viktiga, inte trädslaget. Larvutvecklingen sker i solexponerad grenved. Den fullbildade baggen besöker blommor. Arten är känslig mot igenväxning, vilket ger ökad beskuggning, både för larvsubstrat och blommande buskar. Rödlistning 2000: NT, Missgynnad.

Större vedsvampbagge *Mycetophagus quadripustulatus*

Denna art förekommer ganska sällsynt och lokalt upp till Mälardalskapen samt med mycket spridda förekomster upp till Ångermanland. Den är knuten till svampfruktkroppar på lövträd. Fjällticka och svavelticka nämns som två arter, och i detta fall är det säkert svavelticka som är utvecklingssubstrat. Denna svamp påträffades på flera av pilarna. Larvutvecklingen sker i ettåriga svampfruktkroppar på lövträd. Den fullbildade baggen besöker inte blommor. Rödlistning 2000: NT, Missgynnad.

Albarksvartbagge *Scaphidema metallicum*

Arten är påträffad i nästan hela landet, men är sällsynt och mycket lokal. Den är knuten till ved som ligger på eller nära marken och kan ibland påträffas i små sällskap under bark. Arten är påträffad i ved av många olika trädslag men klibbal och gråal verkar vara de viktigaste. Den fullbildade baggen kläcks på eftersommaren och övervintrar som fullbildad. Arten föredrar täta, fuktiga lövträdsbestånd. Larvutvecklingen sker under bark av olika lövträd i fuktiga och skuggiga miljöer. Arten besöker inte blommor. Rödlistning 2000: NT, Missgynnad.

Större linjordloppa *Aphthona euphorbiae*

Arten är påträffad upp till Svealand. Den var förr sällsynt men har gynnats kraftigt av återupptagen odling av lin, där larvutvecklingen sker. Andra värdväxter är olika törelarter. Arten är numera vanlig. Larvutvecklingen sker i lin och törelarter. Arten besöker inte blommor som vuxen. Rödlistning 2000: NT, Missgynnad.

Brun trämyra *Lasius brunneus*

Arten förekommer upp till Svealand men med en mycket tydlig utbredningstygdpunkt i de östra delarna, vilket antyder att arten är värmegynnad. Den ansågs förr mycket sällsynt, men efter att man har lärt sig hur arten lever har det visat sig att den i passande miljöer kan vara ganska vanlig. Den är knuten till områden med stor tillgång på gamla, ihåliga lövträd, där samhällena finns. Arten påträffades i denna inventering i ett av träden, fälla 6, den nordligaste pilen som också är mest solexponerade. Arten är knuten till solexponerade, grova, ihåliga lövträd. Arten besöker inte blommor. Rödlistning 1993: klass 2, Sårbar.

Referenser

Ehnström, B., Gärdenfors, U. & Lindelöw, Å. 1993: Rödlistade evertebrater i Sverige

Gärdenfors U. (ed.) 2010: Rödlistade arter i Sverige 2010. Artdatabanken

Gärdenfors, U. (ed.) 2000, Rödlistade arter i Sverige ArtDatabanken